

शालेय सुरक्षा कार्यक्रम

सा. आ. मा. बल -- भारत
NDRF • INDIA

जीवन रक्षा से भी आगे...
Saving Lives & Beyond...

स्कूल सुरक्षा

परिचय:-

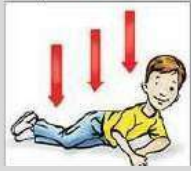
मुलांकडून अशी अपेक्षा केली जाते की ते आपला बहुतांश वेळ शाळेत घालवतात. त्यामुळे त्यांच्या सुरक्षिततेसह कल्याण सुनिश्चित करण्यासाठी सुरक्षित शाळा अत्यंत महत्त्वाच्या ठरतात. शाळा विद्यार्थ्यांसाठी सुरक्षित आश्रयस्थान ठरू शकतात, जे त्यांना हळूहळू सामान्य परिस्थितीत परत येण्यास मदत करतात. म्हणूनच सुरक्षित शाळेच्या विविध पैलूंचा काम करणे आवश्यक आहे.

आग लागल्याच्या वेळी करावयाचा सराव :

Stop.

Drop.

Roll.

आग :-

आग लागल्यास काय करावे :-

- ✓ अलार्मचा वाजवा आणि प्राचार्य अथवा मुख्याध्यापकांना तत्काळ कळवा.
- ✓ आगीच्या आसपासच्या परिसरातून सर्वांना त्वरित बाहेर काढा.
- ✓ उपलब्ध उपकरणांचा वापर करून आग विझवा (फक्त सुरक्षित असल्यासच).
- ✓ कर्मचारी, विद्यार्थी व आगंतूकांना सामान घेण्याची परवानगी द्या (फक्त ते सुरक्षित असल्यासच).
- ✓ अलर्ट क्षेत्रातून सर्व कर्मचारी, विद्यार्थी व आगंतूकांना शिस्तबद्ध पद्धतीने बाहेर काढा.
- ✓ सर्व दरवाजे व खिडक्या बंद करा आणि वीजपुरवठा बंद करा.
- ✓ वर्ग नोंद (हजेरी) तपासा आणि सर्व विद्यार्थी व आगंतूकांना ठरवलेल्या मार्गांनी निश्चित एकत्रित ठिकाणी जमा करा.
- ✓ दिव्यांग किंवा विशेष गरज असलेल्या कर्मचारी, विद्यार्थी व आगंतूकांना मदत करा.
- ✓ विद्यार्थ्यांना गटांमध्ये एकत्र करा आणि यादीत त्यांची नावे तपासा.
- ✓ विद्यार्थ्यांसोबतच थांबा आणि घटना नियंत्रकांकडून पुढील सूचनांची प्रतीक्षा करा.

घटना नियंत्रका कडून सूचना मिळेपर्यंत एकत्र येऊ नका.

भूकंप

जर तुम्हाला भूकंपाचे धक्के जाणवले, तर तुमची पहिली प्रतिक्रिया काय असावी?

- ❖ ड्रॉप, कव्हर आणि होल्ड ऑन (खाली बसा, आडोसा घ्या आणि घट्ट धरून ठेवा).

❖ शांत रहा. तुम्ही घराच्या आत असाल तर आतच रहा आणि बाहेर असाल तर बाहेरच रहा.

❖ जर तुम्ही घराच्या आत असाल, तर इमारतीच्या मध्यभागी एखाद्या भिंतीचा आधार घ्या किंवा मजबूत फर्निचर (डेस्क किंवा टेबल) यांच्या खाली आश्रय घ्या.

❖ खिडक्या आणि बाहेरील दरवाज्यांपासून दूर रहा.

❖ तुम्ही बाहेर असाल तर विजेच्या तारा किंवा पडलेल्या कोणत्याही वस्तूपासून दूर रहा. इमारतीपासूनही दूर रहा.

❖ माचिस, मेणबत्ती किंवा कोणत्याही उघड्या आगीचा वापर करू नका. तुटलेली गॅस लाईन चा आगीशी संपर्क धडवू नका.

❖ तुम्ही कारमध्ये असाल तर कार थांबवा आणि भूकंपाचे धक्के थांबेपर्यंत कारमध्येच रहा. लिफ्टचा वापर करू नका.

भूकंपानंतर काय करावे:-

❖ स्वतःला आणि इतरांना झालेल्या जखमांची तपासणी करा.

जखमी लोकांना प्राथमिक उपचार द्या :-

- ❖ रेडिओ सुरु ठेवा. जोपर्यंत आपत्कालीन परिस्थिती नसेल, तोपर्यंत फोनचा वापर करू नका.
- ❖ नुकसान झालेल्या इमारतीपासून दूर रहा.
- ❖ तुटलेल्या काचा आणि धोकादायक वस्तूपासून सावध रहा.
- ❖ पायांना इजा होऊ नये म्हणून बूट किंवा मजबूत चप्पल व जोडे घाला.
- ❖ आपत्कालीन जबाबदार व्यक्तीच्या सूचनांचे पालन करा.
- ❖ भूकंपानंतरही धक्के (आपटलरशॉक्स) येण्याची शक्यता असते

चक्रीवादळ / पूर

चक्रीवादळग्रस्त भागात मुख्याध्यापक वा प्राचार्यांनी स्थानिक प्रशासनाशी संपर्क साधावा :-

➤ आपत्कालीन सेवांशी संपर्क प्रस्थापित करावा आणि प्रत्येक इशारा टप्प्या अंतर्गत आवश्यक कृतीची माहिती करून घ्यावी.

➤ जर पुरस्थिती सुरुच असेल तर तात्काळ स्थानिक राज्य आपत्कालीन सेवा (एस इ एस) तसेच शिक्षण विभागाच्या क्षेत्रीय कार्यालयाशी संपर्क साधा.

➤ जर शाळा अजूनही भरलेली असेल तर विद्यार्थी व कर्मचारी सुरक्षित क्षेत्रातच आहेत हे सुनिश्चित करा.

➤ जिथे शक्य असेल, तिथे उच्च मूल्याची उपकरणे आणि लोकांना पूराच्या पाण्यापासून दूर ठेवले आहे याची खात्री करा.

- संभाव्य विद्युत धोके दूर केले आहेत याची खात्री करा (म्हणजेच वीजपुरवठा बंद केलेला आहे) फक्त ते करणे सुरक्षित असेल तेव्हाच.
- इतर लोकांना सुरक्षितता पुरवत, स्वतः सुरक्षित ठिकाणी उभे रहा.
- कोणालाही पूराच्या पाण्यात प्रवेश करू देऊ नका.

भूस्खलन :-

- आपण तात्काळ धोक्याच्या स्थितीत आहात.
- लगेच प्रभावित क्षेत्र रिकामे करा.
- पोलीस आणि अग्निशमन विभागाला तात्काळ बोलवा.

चेतावणीची लक्षणे-

- इमारत हलत असल्यासारखी वाटते.
- भिंती व फरशी तडे गेलेले/वाकलेले दिसतात.
- इमारतीमध्ये भेगा सक्रियपणे वाढताना दिसतात.
- दरवाजे व खिडक्या काही वेळासाठी अडकतात किंवा उघडत-बंद होत नाहीत.
- बाहेरील भिंती, अरुंद गळ्या व जिने घरापासून दूर सरकत असल्यासारखे वाटतात.

शाळा पथकांची भूमिका :-

संभाव्य आपत्तीच्या परिस्थितीत आवश्यक योजना तयार करण्यासाठी व अंमलबजावणीसाठी शाळा आपत्ती व्यवस्थापन समिती ची स्थापन करता येते.

1) आपत्ती जनजागृती गट:

- ✓ विविध आपत्तीच्या वेळी काय करावे व काय करू नये याबाबत पोस्टर, पत्रके आणि विविध सूचना पथनाट्यांच्या माध्यमातून सादर कराव्यात.
- ✓ जनजागृतीसाठी प्रदर्शनांचे आयोजन करावे.

2) चेतावणी व माहिती प्रसार पथक:

- ✓ शाळेच्या संभाव्य धोक्यांबाबत टीव्ही/रेडिओ/इंटरनेटवरून नियमित अद्ययावत माहिती मिळवणे व त्यावर लक्ष ठेवणे (उदा. पूर, भूस्खलन, चक्रीवादळ यांसाठी हवामान विषयक माहिती).
- ✓ आपत्कालीन परिस्थितीत घंटा वा सायरन वाजवून किंवा सार्वजनिक घोषणा प्रणालीद्वारे संदेश वाहकाच्या मदतीने शाळेला सतर्क करणे.
- ✓ आपत्ती सुरक्षेबाबत सूचना व माहिती तयार करणे.

3) आपत्ती प्रतिसाद गट:

- ✓ मोकळ्या जागांची ओळख करून घेणे, जिथे आपत्कालीन परिस्थितीत बाहेर पडल्यानंतर लोक एकत्र येऊ शकतील.
- ✓ प्रतिकूल हवामानात स्थलांतर आवश्यक असल्यास पर्यायी व्यवस्था विकसित करण्यात योजना समितीला सहाय्य करणे.

4) शोध व बचाव दल:

आपत्ती स्थळी अडकलेल्या/जखमी व्यक्तींना वाचवण्यासाठी पथकातील सदस्यांना नियमित प्रशिक्षण देणे.

- ✓ प्राथमिक उपचारात दक्षता ठेवणे। आपत्तीच्या वेळी बचाव व शोध मोहीम सुरू करणे. जखमींच्या ठिकाणाची माहिती प्राथमिक उपचार पथकाला देणे.
- ✓ इतर समस्यांच्या ठिकाणाची माहिती ((शाळा आपत्ती व्यवस्थापन समिती) यांना देणे.

5) प्राथमिक वैद्यकीय पथक:

- ✓ प्राथमिक उपचार साहित्य, आपत्कालीन कार्डे व आरोग्य नोंदी अद्ययावत व नेहमी पूर्ण आहेत याची खात्री करणे.
- ✓ विद्यार्थ्यांच्या व कर्मचार्यांच्या विशेष वैद्यकीय गरजांबाबत सतर्क राहणे व शाळेत आवश्यक औषधांचा साठा (२ दिवसांचा) उपलब्ध ठेवणे तसेच तो नियमितपणे अद्ययावत करणे. शोधमोहीमे दरम्यान शोध व बचाव पथकासोबत प्राथमिक वैद्यकीय पथकातील सदस्यांची नियुक्ती करणे.
- ✓ गंभीर जखमी व्यक्तींना बाहेर काढण्यात मदत करणे.

6) अग्निसुरक्षा पथक:

- ✓ अग्निशमन उपकरणे (अग्निशामक यंत्रे इ.) कार्यरत आहेत व सर्वांना त्यांचा वापर करण्याचे प्रशिक्षण दिलेले आहे याची खात्री करणे.
- ✓ आग लागण्यास कारणीभूत ठरू शकणाऱ्या सर्व असंरचनात्मक धोक्यांची ओळख पटवणे (उदा. रसायन शाळा, कॅन्टीन स्वयंपाकघर, गरम पाण्याच्या टाक्या) आणि ते योग्य प्रकारे सुरक्षित आहेत याची खात्री करणे.

7) स्थळ सुरक्षा पथक:

- ✓ योजना समिती, शाळा प्रशासन व जिल्हा अधिकारींसोबत मिळून एकत्रीकरण व मुक्तता धोरण तयार करणे व त्या धोरणाबाबत पालक व कर्मचार्यांना माहिती देणे.
- ✓ सर्व प्रवेश व निर्गमन बिंदू निश्चित करणे.

8) बस सुरक्षा पथक (प्रत्येक बससाठी):

- ✓ विद्यार्थ्यांच्या शाळेत येणे-जाणे या वेळेत भूकंप वा आपत्तीच्या घटनांसाठी शाळेच्या धोरणांची अंमलबजावणी करणे.
- ✓ बस व वाहतुकीची परिस्थिती बसच्या हालचालीस परवानगी देत असल्यास, अत्यंत सावधगिरीने पुढे जाणे.

L

O

O

H

C

S

A F E T Y

NDRF

NATION DISASTER RESPONSE FORCE

सीपीआर ची विधि

C
P
R

EMS फोन वर

सीपीआर ची कार्यवाही

पुनः प्रयत्न करा

मदती साथी आवाज द्या आणि EMS ला सूचित करा.

नाडी, वायुमार्ग व श्वसनाची तपासणी करा

नाडी बंद असेल तर सी.पी.आर. देणे सुरु करा.

CPR च्या दराची नोंद करा

वयस्क आणि बालक

दाब -30 (100/उपद)
बचावात्मक श्वास -2
दाबाची खोली -2"

छोटे बाळ

दाब -30 (100/min)
बचावात्मक श्वास -2 (Puff)
दाबाची खोली -1-5"

EMS सेवा उपलब्द होइपर्यंत CPR चक्र चालू ठेवा

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

रक्तस्राव नियंत्रण

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

नेहमी व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरणांचा जसे की लेटेक्स हात मोजे वापरा.

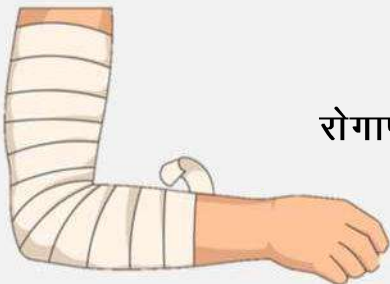
ड्रेसिंग करण्याआधी घावाला जीवाणु रहित पाण्याने स्वच्छ करा.

घावाला घट्ट दाबून धरा

घावाला हृदयाच्या पातळीच्या वर ठेवा

दबाव बिंदुंवर दाब द्या

रोगाणु नाशक पट्टीचा उपयोग करून जखमेवर ड्रेसिंग बाँधा

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

माझी शाळा
किती
सुरक्षित आहे ?

माझी शाळा किती सुरक्षित आहे

आपत्ती न्यूनिकरण दिवस

दरवर्षी साजरा केला जाणारा आपत्ती न्यूनिकरण दिवस हा आपत्ती जोखीम कमी करण्याबाबत जनजागृती वाढवणे तसेच नागरिक व सरकारे यांनी लवचिकता निर्माण करण्यासाठी सक्रिय सहभाग घ्यावा यासाठी प्रोत्साहन देण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य करतो.

राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण आणि राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन संस्था यांनी १० ऑक्टोबर २०१२ रोजी शाळा सुरक्षा या विषयावर राष्ट्रीय फोकस डे चे आयोजन केले होते. यामागील उद्देश शाळांमध्ये आपत्तीपासून संरक्षणाबाबत जागरूकता वाढवणे तसेच आपत्ती व्यवस्थापनासाठीच्या तयारीला अधिक सक्षम करणे हा होता.

शाळा सुरक्षा का गंभीर आहे

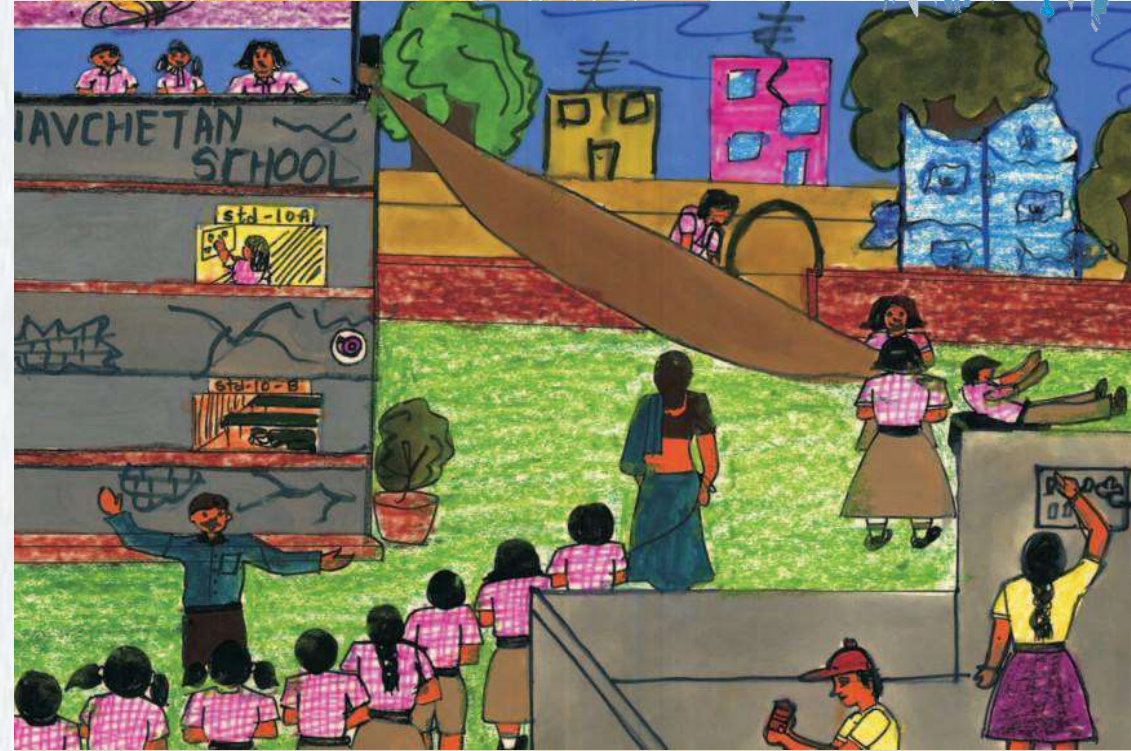
- ✓ जवळजवळ दरवर्षी शेकडो शालेय मुले नैसर्गिक किंवा मानवनिर्मित आपत्तीमुळे प्रभावित होतात.
- ✓ 2001 साली गुजरात भूकंपात 971 विद्यार्थी व 31 शिक्षकांचा मृत्यू झाला, असे मानले जाते.
- ✓ 2004 मधील कुंभकोणम अग्निकांडात 1884 इमारती कोसळल्या आणि 94 मुलांचा मृत्यू झाला.
- ✓ 1997 मध्ये उत्तर दिल्लीतील यमुना नदीत बस पडल्याने 24 मुलांचा मृत्यू झाला.
- ✓ 1995 मधील डाबवाली अग्निकांडात 100 हून अधिक मुलांचा मृत्यू झाला.
- ✓ त्यामुळे संरचनात्मक व असंरचनात्मक हस्तक्षेपांच्या माध्यमातून शाळांची असुरक्षितता कमी करणे अत्यावश्यक ठरते.
- ✓ शाळा सुरक्षा योजना यामध्ये अत्यंत महत्त्वाची भूमिका बजावतात!

माझी शाळा किती सुरक्षित आहे स्कूल सुरक्षा : मुख्य बिंदू

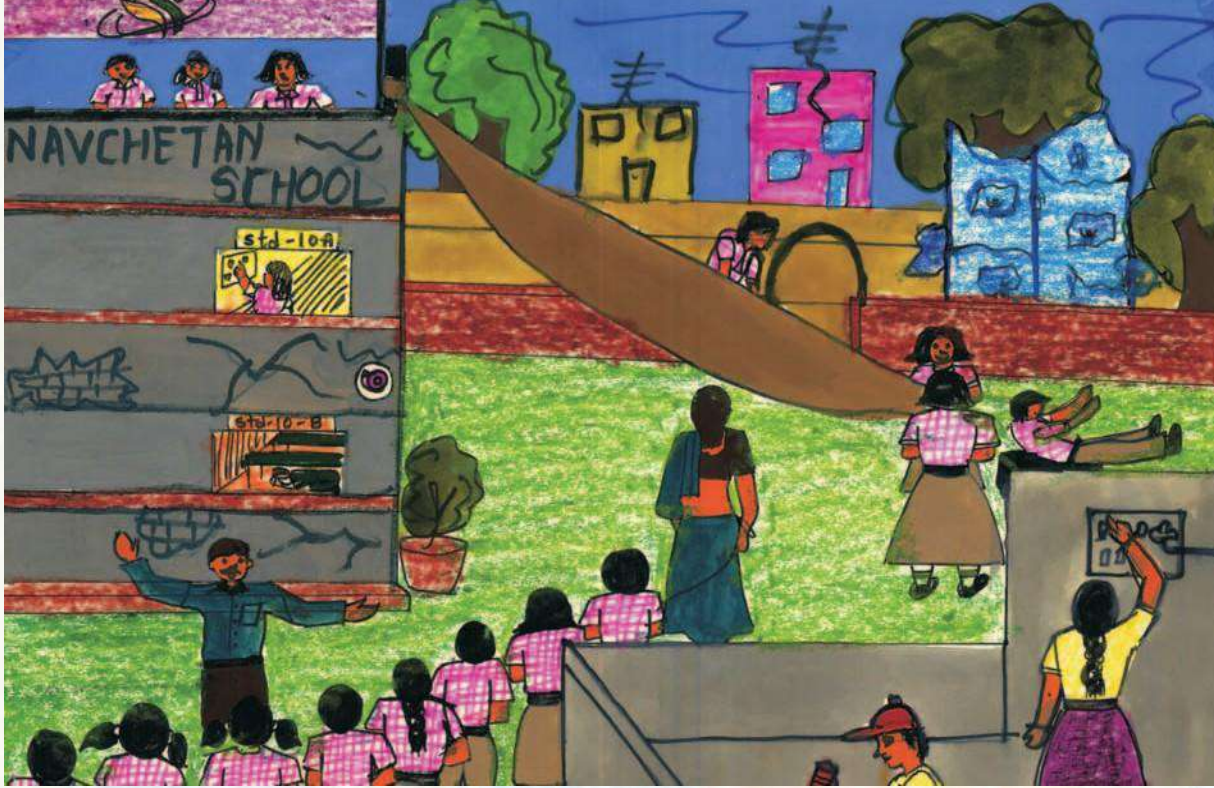
शाळा सुरक्षा रू मुख्य मुद्दे

- ❖ आपत्तीविषयी जनजागृती वाढवणे.
- ❖ धोका, असुरक्षितता व जोखीम यांचे विश्लेषण करणे.
- ❖ संरचनात्मक व असंरचनात्मक सुरक्षा सुनिश्चित करणे.
- ❖ सुविधा व साधनसंपत्तीचे नकाशीकरण करणे.
- ❖ शाळा आपत्ती व्यवस्थापन समिती व टास्क फोर्सची स्थापना तसेच त्यांचे प्रशिक्षण.
- ❖ चेतावणी प्रणालीची व्यवस्था.
- ❖ शाळेचे नकाशे, स्थलांतर वा निर्गमन योजना व तयारीच्या उपक्रमांचे कॅलेंडर तयार करणे.
- ❖ मॉक ड्रिल (सराव सराव).
- ❖ आपत्तीग्रस्त मुलांसाठी मानसशास्त्रीयध्मानसिक आरोग्य सहाय्य.
- ❖ दिव्यांगता तसेच लिंग-आधारित गरजा लक्षात घेणे.
- ❖ शाळा आपत्ती व्यवस्थापन योजना व आपत्ती जोखीम लेखापरीक्षणाची (ऑडिट) नियमित समीक्षा.

सर्व शाळांमध्ये शाळा सुरक्षा योजना तयार करणे देशभरातील त्या शाळांना, ज्या शाळा सुरक्षेच्या प्रमुख मुद्द्यांवर विशेष लक्ष केंद्रित करतात, शाळा सुरक्षा योजना तयार करण्यासाठी आमंत्रित करण्यात आले होते. या उपक्रमांतर्गत निवड झालेल्या शाळांना पुरस्कार देऊन सन्मानित केले जाते.

विद्यालय सुरक्षित बनवा

स्कूल सुरक्षा: मुख्य बिंदु

- आपत्तीविषयी जनजागृती वाढवणे.
- धोका, असुरक्षितता व जोखीम यांचे मूल्यांकन करणे.
- संरचनात्मक व असंरचनात्मक सुरक्षा सुविधा तसेच साधनसंपत्तीचे नकाशीकरण करणे.
- शाळा आपत्ती व्यवस्थापन समित्या व कार्यदलांची स्थापना व त्यांचे प्रशिक्षण.
- चेतावणी यंत्रणा.

शाळा सुरक्षा का आवश्यक आहे?

दरवर्षी भूकंप, पूर, आग व इतर आपत्तीमुळे शेकडो शालेय मुले प्रभावित होतात.

- 1995 मध्ये डबवाली (हरियाणा) येथे शाळेत आग लागली.
- आगीत सुमारे 200 विद्यार्थ्यांचा मृत्यू झाला.
- 2001 मधील भुज भूकंपात 971 विद्यार्थी व 31 शिक्षकांचा मृत्यू झाला.
- 2004 मध्ये कुंभकोणम (तामिळनाडू) येथील आग दुर्घटनेत 94 मुलांचा मृत्यू झाला.
- दिल्लीत यमुना नदीत बस पडल्याने 24 मुलांचा मृत्यू झाला.
- 2004 च्या त्सुनामीत हजारो विद्यार्थी व शिक्षक मृत्युमुखी पडले, जखमी झाले किंवा प्रभावित झाले.
- 2007 मध्ये केरळमध्ये शाळेच्या सहलीदरम्यान झालेल्या नौका दुर्घटनेत 15 विद्यार्थी व 3 शिक्षकांचा मृत्यू झाला.
- त्यामुळे संरचनात्मक व असंरचनात्मक हस्तक्षेपांच्या माध्यमातून शाळांमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक आहे.
- असुरक्षितता कमी करणे अत्यावश्यक ठरते.
- शाळेचे नकाशे, स्थलांतर योजना, तयारीच्या उपक्रमांचे कॅलेंडर, मॉक ड्रिल, आपत्तीमध्ये मुलांसाठी मानसशास्त्रीय सहाय्य, दिव्यांगता व लिंग-आधारित गरजांचा विचार, तसेच व्यापक शाळा आपत्ती व्यवस्थापन योजनेची नियमित समीक्षा व लेखापरीक्षण करणे अत्यंत आवश्यक आहे.

NDRF

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

भूकंपामुळे लोक थेट मरत नाहीतय तर निकृष्ट अभियांत्रिकी असलेल्या इमारती जास्तीत जास्त लोकांचे प्राण घेतात.

भूकंप येण्यापूर्वी –

- आपल्या परिसराचा भूकंपीय धोका नीट समजून घ्या. आपल्या घराची रेट्रोफिटिंग (गरज असल्यास) तपासणी करा आणि भारतीय मानक संहिता (1893 ते 2002) नुसार घर भूकंपरोधक करण्यासाठी तज्ज्ञ नागरी अभियंत्याची मदत घ्या. (तपशील www-bis-org-in आणि www-bmtpc-org) येथे उपलब्ध आहेत.)
- दोन सुरक्षित ठिकाणे निवडा जिथे पटकन पोहोचता येईल. उदा. मजबूत टेबल वा डेस्कखाली किंवा आतील भिंतीजवळ. प्रत्येक सुरक्षित ठिकाणी महिन्यात किमान एकदा ड्रॉप, कव्हर आणि होल्ड सराव करा.
- घर, शाळा किंवा कार्यस्थळी भूकंपाविषयी मूलभूत सुरक्षा सूचना शेअर व शिकण्यासाठी बैठक वा सेमिनार आयोजित करा.
- भूकंपासाठी आपली आपत्कालीन किट तयार ठेवा. त्यात किमान तीन दिवसांसाठी आवश्यक सुरक्षितता व आवश्यक सर्व वस्तू असल्यात. आजपर्यंत भूकंपाची अचूक भविष्यवाणी शक्य नाही. अफवांवर विश्वास ठेवू नका आणि त्या पसरवू नका.

भूकंपाच्या वेळी –

- शांत रहा, जर तुम्ही पलंगावर असाल तर उशीने डोके झाका आणि तिथेच राहा.
- (अधिक माहितीसाठी www-imd-gov-in तसेच इतर ऑनलाइन सेवा पहा.)
- जर तुम्ही बाहेर असाल तर इमारती, झाडे, स्ट्रीट लाईट्स व वीजेच्या तारा यांपासून दूर एखादी मोकळी जागा शोधा. जमिनीवर झोपा आणि कंप थांबेपर्यंत तिथेच रहा
- जर तुम्ही वाहनात असाल तर मोकळ्या जागी वाहन थांबवा आणि सीट बेल्ट लावून कंप थांबेपर्यंत वाहनातच रहा. भूकंपामुळे नुकसान झालेल्या पुलांपासून, फ्लायओव्हरपासून किंवा रॅम्पपासून दूर रहा.
- उंच इमारतींमध्ये फायर अलार्म व स्प्रिंकलर सुरु होण्याची शक्यता असते. किरकोळ आग लागल्यास तात्काळ तपासणी करून ती विझवा. बाहेर पडावे लागल्यास लिफ्टचा वापर करू नकाय जिऱ्यांचा वापर करा आणि घाईघाईने बाहेर पडू नका.
- जर तुम्ही किनारी भागात असाल तर उंच ठिकाणी जा आणि त्सुनामीच्या चेतावण्यांकडे लक्ष द्या.
- (तपशील www-incois-gov-in व www-mha-gov-in येथे उपलब्ध आहेत.)

भूकंपानंतर –

- स्वतःला व इतरांना झालेल्या जखमांची तपासणी करा. नातेवाईक व मित्रांना फोन करण्यासाठी मोबाईलचा वापर टाळा. केवळ वैद्यकीय मदतीसाठीच कॉल करा. सावधपणे पुढे जा व आजूबाजूच्या अस्थिर वस्तूंची तपासणी करा.
- आपत्कालीन माहिती व सुरक्षा मार्गदर्शनासाठी रेडिओधट्टीव्ही ऐका.
- (अधिक माहितीसाठी www-ndma-gov-in व www-nidm-gov-in पहा)
- पडलेल्या वीजवाहिन्या किंवा तुटलेल्या गॅस लाईन्सकडे लक्ष ठेवा आणि नुकसानग्रस्त भागांपासून दूर रहा. जर कंप सुरुच राहिला तर आपटरशॉकची शक्यता असते.
- नुकसान झालेल्या इमारतींपासून दूर रहा. जोरदार धक्क्यांमुळे इमारतींचे अधिक नुकसान होऊ शकते व कमकुवत संरचना कोसळू शकतात.
- नुकसानग्रस्त परिसरात दुचाकी/कारचा वापर करू नका.
- भूकंपानंतर कुटुंबीयांना भेटण्यासाठी एक योजना तयार करा किंवा घर सोडावे लागल्यास, आपण कुठे जात आहात याची माहिती त्यांना संदेशाद्वारे द्या. नुकसानीचे मूल्यांकन करा आणि छप्पर, बीम, स्तंभ व पाया यांतील खोल भेगांची तातडीने दुरुस्ती करा.

भूकंपा दरम्यान काय करावे ?

DCH-
D-Duck: खाली वाका
C-Cover टेबल खाली बसा
H-Hold: टेबल चे पाय धरून ठेवा

भूकंप

जिथे असाल तिथे खाली
वाकून बसा

C

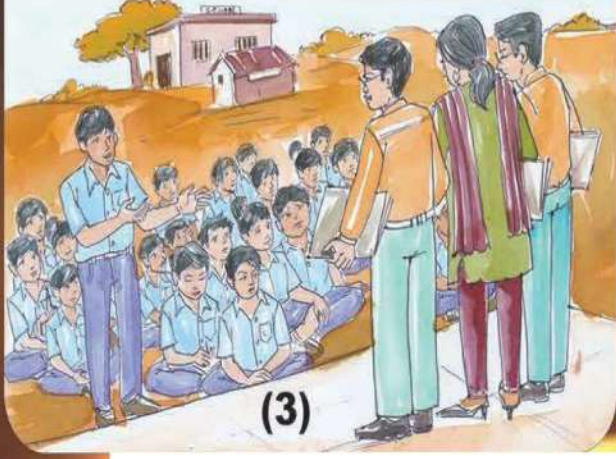
आपले डोके व मान हातांनी झाकून
घ्या आणि एखाद्या टेबलखाली
लपून बसा, किंवा खिडकीपासून दूर
असलेल्या मुख्य भिंतीजवळ सरकत
जा.

टेबलाचे पाय घट्ट पकडा, कंप
थांबेपर्यंत तिथेच रहा आणि
कंपासोबत हालचाल होईल यासाठी
तयार रहा.

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

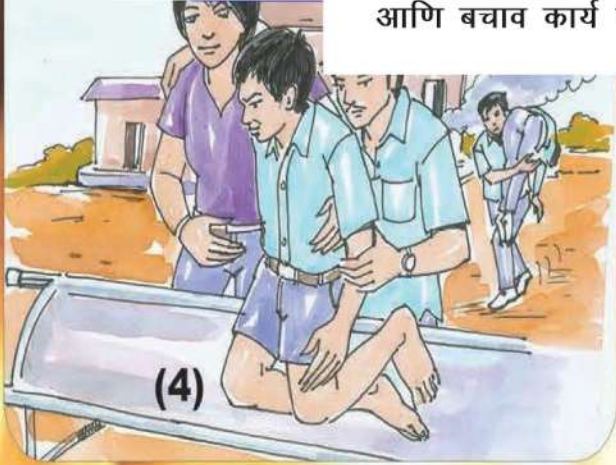
थरालेल्या जागेवर एकत्र या

(3)

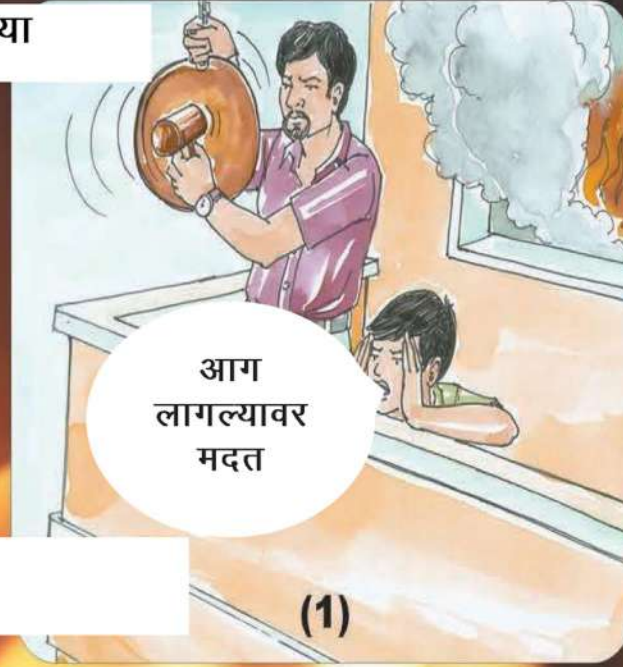
अग्निशमन यंत्रांचा वापर करा

आणि बचाव कार्य करा

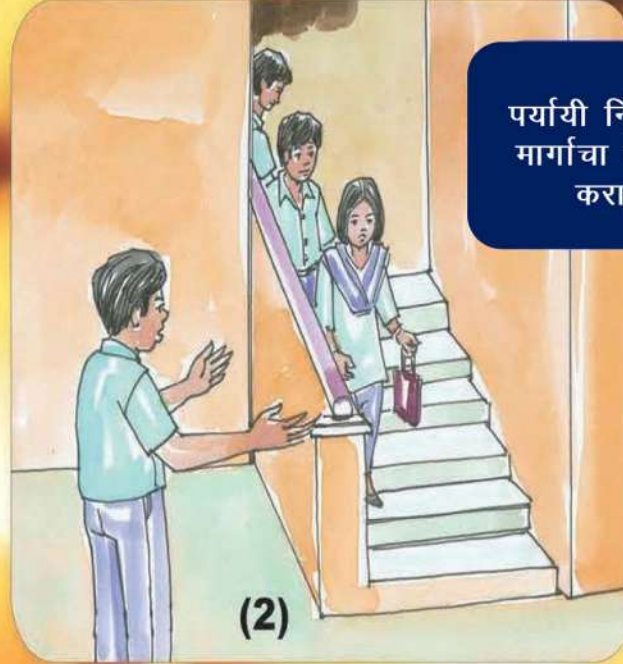
(4)

शिरगनती करा

आग
लागल्यावर
मदत

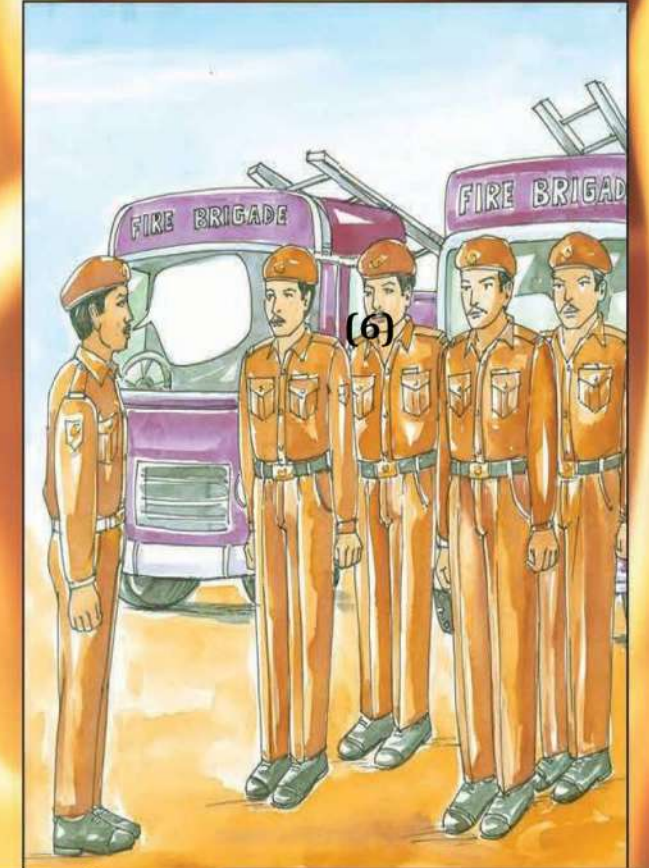
(1)

पर्यायी निकास
मार्गाचा वापर
करा

(2)

विद्यालयात अग्नि सुरक्षा
सरावाचे आयोजन करा

(6)

Activation of all Teams

NDRF

सामान्य अग्निसुरक्षा आणि संरक्षण सूचना

- शाळांसाठी अग्निसुरक्षा आपत्कालीन योजना तयार करा व सर्वाना तिची माहिती द्या.
- इमारत बांधकाम नियमांचे पालन करून शाळा सुरक्षित ठेवा.
- आपत्कालीन वेळी फायर अलार्म वापरा व सर्वाना सतर्क करा.
- नेहमी बाहेर पडण्याचे मार्ग स्वच्छ व मोकळे ठेवा.
- साठवण व कार्यक्षेत्र कचऱ्यापासून मुक्त ठेवा.
- कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थितीसाठी प्रथमोपचार पेटी सहज उपलब्ध ठेवा.
- केरोसीन, गॅस सिलिंडर व इतर ज्वलनशील पदार्थ मुलांच्या आवाक्याबाहेर ठेवा.
- आग लागल्यास वीज उपकरणे त्वरित बंद करा.
- अग्निशामक यंत्रे कार्यरत स्थितीत ठेवा व त्यांचा वापर शिकून घ्या.
- विद्यार्थ्यांना अग्निसुरक्षा नियम शिकवा.
- घाबरू नका, शांतपणे इमारतीबाहेर पडा.

आग लागल्यास काय करावे

- स्वतःची व इतरांची सुरक्षा करा
- शांत रहा घाबरू नका.
- अलार्म वाजवा व सर्वाना सतर्क करा.
- जवळच्या आपत्कालीन बाहेर पडण्याच्या मार्गाचा वापर करा.
- मागील सर्व दरवाजे व खिडक्या बंद करा.
- जिऱ्याचा वापर करा, लिफ्ट वापरू नका.
- उभे राहू नका, जमिनीच्या जवळ रहा व चेहरा ओल्या रुमालाने झाका.
- मोठ्याने आवाज करून बचाव पथकाचे लक्ष वेधून घ्या.

एखाद्याला आग लागल्यास

- थांबा/खाली पडा/जमिनीवर लोळून आग विझवा.
- कोणत्याही अग्नि आपत्कालीन परिस्थितीत त्वरित अग्निशमन सेवेच्या 101 क्रमांकावर (मोफत सेवा कॉल करा).
- कॉल करताना शांत राहा.
- आपले नाव व अचूक पत्ता सांगा.
- संपर्क क्रमांक द्या.
- आगीचा प्रकार, स्वरूप व स्रोत याची माहिती द्या.
- आजूबाजूच्या परिसराची माहिती द्या.
- घटनास्थळी पोहोचण्यासाठी सर्वात सोपा व जवळचा मार्ग सांगा, जेणेकरून अग्निशमन सेवा प्रभावीपणे काम करू शकेल
- नेहमी स्वतःला, आपल्या कुटुंबाला व आपल्या शाळेला सुरक्षित ठेवा.

राष्ट्रीय आपदा मोचन बल

पूर

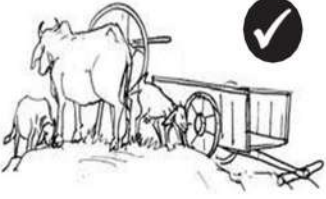
हे करा

- जर तुम्ही पूरग्रस्त भागात राहत असाल तर सिमेंटचे उंच आणि मजबूत घर बांधा
- कुटुंबातील सर्व सदस्यांना जवळच्या सुरक्षित आश्रयस्थानाची माहिती असावी.
- पूरस्थितीत पिण्यासाठी उकळलेले किंवा क्लोरीनयुक्त पाणी वापरा.
- अन्न झाकून ठेवा आणि हलके, पचायला सोपे अन्न घ्या.

- जुलाब झाल्यास चहा, भाताची पेज (भाताचा सूप) आणि नारळाचे पाणी प्या.
- पूरदरम्यान माहिती, इशारे आणि सूचनांसाठी रेडिओ किंवा दूरदर्शन ऐका.
- कोरडे अन्न, पाणी, औषधे, मेणबत्त्या, आगपेटी, टॉर्च आणि रॉकेल वा मिट्टीचे तेल यांसह एक आपत्कालीन किट जवळ ठेवा.

- जर घर रिकामे करावे लागले तर कपडे आणि मौल्यवान वस्तू पॉलिथिन वा वॉटरप्रूफ पिशवीत ठेवा.
- जनावरे, पाळीव प्राणी, यंत्रसामग्री, बैलगाड्या आणि आवश्यक वस्तू सुरक्षित ठिकाणी हलवा.
- पूर किंवा नदी ओलांडण्यापूर्वी समोरच्या जमिनीची मजबुती तपासण्यासाठी लाकडी काठीचा वापर करा.

हे करू नका

- मुलांना पूरपाण्याजवळ बाहेर जाऊ देऊ नका किंवा खेळू देऊ नका।
- पाण्याची खोली माहित नसेल तर पूरपाणी ओलांडण्याचा प्रयत्न करू नका
- पूरपाणी घरात शिरताच त्वरित सर्व विद्युत जोडण्या बंद करा
- तपासणी होईपर्यंत विद्युत उपकरणांचा वापर करू नका
- पूरपाण्याने दूषित झालेले अन्न किंवा साहित्य वापरू नका
- घाबरू नका आणि अफवांकडे लक्ष देऊ नका

